

En smak av pepper

– første funn av guineapepper (*Aframomum melegueta*) i Bergen

LENE SYNNØVE HALVORSEN

Ved arkeologiske utgravninger i regi av NIKU ved Katedralskolen (Katten) i Kong Oscars gate i 2018 (fig. 1), ble det blant annet funnet rester av en brønn, en gammel kistemur, bygninger, samt spor etter tidligere gateløp (NIKU 2019). Jordprøver herfra ble samlet inn og paleobotanikere ved Universitetsmuseet i Bergen (UM) så gjennom disse for å finne frø og planterester. I prøver fra fundamentet til det som trolig var et bolighus ble det funnet frø som indikerer kornimport, og det første funnet av guineapepper (*Aframomum melegueta*) i Bergen.

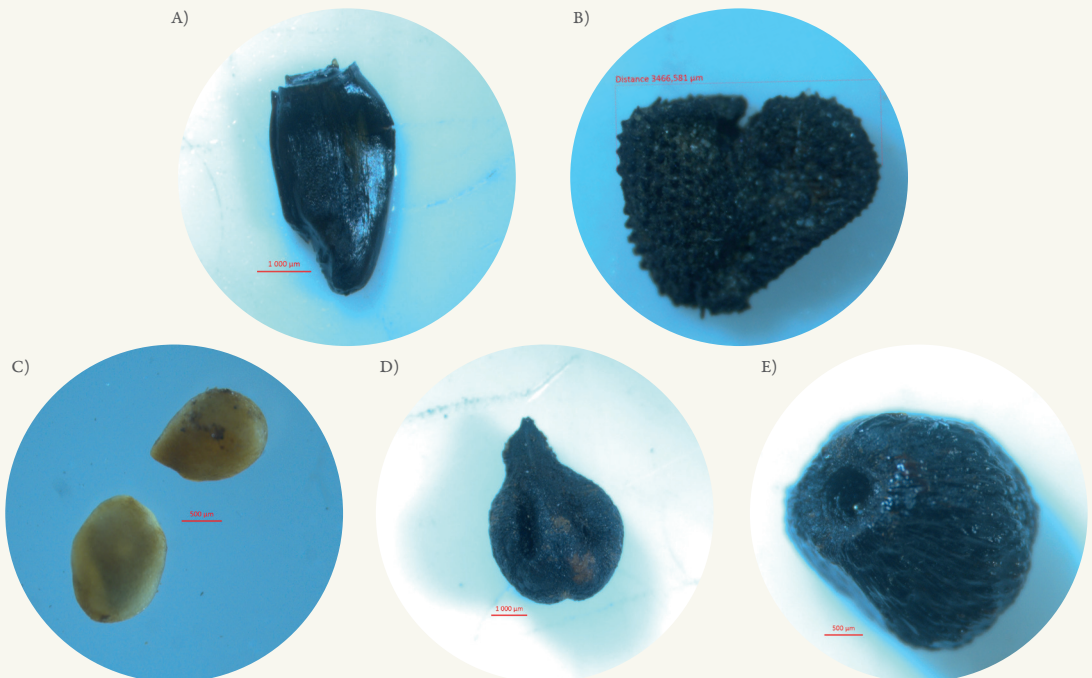
	Prosjektnavn: Kong Oscars gate fra Vågen til Nygaten, område HY8	
	Prosjektnr: 1020779	EUREF89/UTM32
	Oppdragsrapport:	Kartgrunnlag: Statens kartverk, Geovekst og kommuner

Fig. 1 | Utgravningsområdet i Kong Oscarsgate. Figur: NIKU.

Der «Katten» nå ligger lå det i middelalder et Fransiskanerkloster, som man antar ble anlagt på 1200-tallet (1248-1263, Helle 1982). En av bygningene man fant rester etter under utgravningene i 2018 har trolig ligget rett på innsiden av muren til klosteret, og kan ha ligget helt inntil muren. De arkeologiske utgravningene viste at denne bygningen trolig ble oppført i andre halvdel av 1200-tallet, og hatt brukstid til midten eller slutten av 1300-tallet, noe dateringer herfra understøtter. Bygningen har hatt uvisst bruksområde, men de arkeologiske funnene i bygningen var hverdagsforemål som keramikk, bakstehelle og bryne så man antar at den har vært brukt til bolig.

Under utgravningene ble det samlet inn prøver fra et kompakt jordlag som ble lagt som fundament rett under bygningen, samt fra et lag som stammer fra den tidligste bruksfasen. Prøvene ble analysert for innhold av frø og planterester. Generelt så viste prøvene at vegetasjonen lokalt var noe fuktig, og at man trolig har benyttet gammel åkerjord til fundamenteringen av huset. I tillegg til dette ble det funnet frø av planter som indikerer kornimport, som klinte (*Agrostemma githago*) og kornblomst (*Centaurea cyanus*) (figur 2). Disse er begge ugress i kornåkre, og det er ikke funnet spor etter disse i åkre på Vestlandet, noe som tilsier at frøene har kommet

Fig. 2 | Importindikatorer. A) kornblomst, frø, B) fiken (*Ficus carica*), frø, C) klinte (*Agrostemma githago*), frø, D) drue (*Vitis vinifera*), frø, e) guineapepper/paradiskorn (*Aframomum melegueta*), frø. Foto: L.S. Halvorsen

med importert korn. Det ble også funnet frø av drue (*Vitis vinifera*), fiken (*Ficus carica*) og svartsennep (*Brassica nigra*) i tillegg til valnøttskall (*Juglans regia*). I det samme laget ble det også gjort et spennende funn av et frø fra en plante man ikke tidligere har funnet spor etter i Norge – nemlig guineapepper eller paradiskorn (*Aframomum melegueta*) (figur 2). Guineapepper er en plante i ingefærfamilien som vokser i sumpete områder i vestlige deler av Afrika. Planten kan bli opptil 1 m høy, og frøene ble brukt som erstatning for sort pepper (*Piper nigrum*) som var et veldig dyrt krydder. Guineapepper kom til Europa med venetianske handelsmenn i begynnelsen av 13. århundre, men arkeobotanisk gjenfinner man i hovedsak frø av guineapepper i kontekster fra etter Svartedauden. Fram til slutten av 1500-tallet var det et ganske eksklusivt krydder, men etter dette ble det lettere tilgjengelig og billigere (Livarda 2011). Krydderet mistet i løpet av 1600-tallet sin popularitet i Europa, bl.a. fordi sort pepper ble vanligere og er nå i hovedsak brukt som smakstilsetning bl.a. i akevitt og gin. I forbindelse med Hansanettverksundersøkelsene i 2005/06 (Karg *et al.* 2007), som hadde til formål å studere Hansabyenes diett, import og handelsaktiviteter, ble det gjennomført en større sammenstilling av planter funnet ved arkeologiske utgravninger av Hansabyene. Frø av guineapepper er funnet både i Polen og Tyskland, men på det tidspunktet var det ikke funnet i Norge (Karg *et al.* 2007). I de senere år er det funnet guineapepper i middelalderkontekst, datert til 1350-1450, i Turku (Åbo) i Finland (Lempiäinen-Avci *et al.* 2021).

De arkeologiske prøvene fra bygningen på innsiden av klostermurene indikerer at dette har vært et vanlig bolighus, men resultatet av de botaniske analysene med forekomst av guineapepper, fiken, valnøtt, drue og andre importindikerende planter viser at husholdningen trolig har vært ganske bemidlet. Brukstiden til bygningen er datert til siste halvdel av 1300-tallet og overgangen mot 1400-tallet, noe som er et ganske tidlig funn av guineapepper i Skandinavia.

KILDER

- Helle, K. 1982: *Bergen bys historie. Bind I. Kongssete og kjøpstad. Fra opphavet til 1536*. Universitetsforlaget.
- Karg, S., Alsleben, A., Latalowa, M., Badura, M., Jarosinska, J., Swieta-Musznicka, J., Sillasoo, Ü., Hiie, S., Lempiäinen, T., Viklund, K. & Hjelle, K. L. 2007: *Medieval food traditions in Northern Europe*. 230 pp. Nationalmuseet i Danmark.
- Lempiäinen-Avci, M., Elo, R., Alenius, T., Bläuer, A., Huttunen, S., Saloranta, E. & Ratilainen, T. 2021: A MEDIEVAL LATRINE AND A YARD IN TURKU, SOUTHWEST FINLAND-A MULTIDISCIPLINARY STUDY OF ECOFACTS. *Fennoscandia Archaeologica* 38.

Livarda, A. 2011: Spicing up life in northwestern Europe: exotic food plant imports in the Roman and medieval world. *Vegetation History and Archaeobotany* 20, 143-164.

FORFATTER

Lene Synnøve Halvorsen,
Lene.Halvorsen@uib.no